A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2016. július 21.*

„Előzetes döntéshozatal — Verseny — Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése — Kizárólag belső vonatkozású helyzet — Hasonló nemzeti jogszabály alkalmazása — A Bíróság hatásköre — Összehangolt magatartás — A vállalkozásnak a szolgáltató cselekményei miatt fennálló felelőssége — Feltételek”

A C-542/14. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság, Lettország) a Bírósághoz 2014. november 27-én érkezett, 2014. november 13-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **SIA „VM Remonts**”, korábban SIA „DIV un Ko”,

a **SIA „Ausma grupa**”,

és

a **Konkurences padome**

között,

valamint

a **Konkurences padome**

és

a **SIA „Pārtikas kompānija**”

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (negyedik tanács),

tagjai: T. von Danwitz tanácselnök, C. Lycourgos, Juhász E., C. Vajda és K. Jürimäe (előadó) bírák,

főtanácsnok: M. Wathelet,

hivatalvezető: M. Aleksejev tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2015. október 21-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: lett.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a lett kormány képviseletében I. Kalniņš és J. Treijs-Gigulis, meghatalmazotti minőségben,

– az olasz kormány képviseletében G. Palmieri, meghatalmazotti minőségben, segítője: P. Gentili avvocato dello Stato,

– az Európai Bizottság képviseletében N. Khan, C. Giolito és I. Rubene, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2015. december 3-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet az egyrészről a SIA „VM Remonts”, korábban SIA „DIV un Ko” és SIA „Ausma grupa”, valamint a Konkurences padome (versenytanács, Litvánia), másrészről ez utóbbi és a SIA „Pārtikas kompānija” között e társaságoknak a Jūrmala (Litvánia) városa által kiírt közbeszerzési eljáráson való részvételük során tanúsított állítólagos összehangolt magatartása tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

3 A 2001. október 4-i Konkurences likums (versenytörvény) (Latvijas Vēstnesis, 2001, 151. sz.) 11. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„Létrejöttük időpontjától és még hatálybalépésüket megelőzően is tiltottak a piaci szereplők közötti olyan megállapodások, amelyek célja vagy hatása a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása Lettország területén, ilyen megállapodásoknak minősülnek azok, amelyek a következőkre vonatkoznak:

[...]

5) a pályázatokon és közbeszerzési eljárásokban való részvételre vagy részt nem vételre vonatkozó, illetve az ilyen jellegű eljárásokra (azoktól való tartózkodásra) vonatkozó megállapodások, kivéve azokat az eseteket, amikor a versenytársak közzétették közös ajánlatukat, és ezen ajánlat célja nem a verseny akadályozása, korlátozása vagy torzítása;

[...]”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

4 Jūrmala város önkormányzata közbeszerzési eljárásra való felhívást tett közzé az oktatási intézmények élelmiszertermékekkel történő ellátása céljából. A DIV un Ko, az Ausma grupa és a Pārtikas kompānija e felhívásra ajánlatokat nyújtottak be.

5 A Pārtikas kompānija a SIA „Juridiskā sabiedrība »B&Š partneri«”-t bízta meg azzal, hogy ajánlatának kidolgozásával és benyújtásával összefüggésben jogi segítséget nyújtson számára. Ez utóbbi társaság maga is alvállalkozót bízott meg a SIA „MMD lietas” személyében, amely vállalkozás a Pārtikas kompānijától ajánlattervezetet kapott.

6 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a Pārtikas kompānija teljesen önállóan készítette ezt a tervezetet, anélkül hogy a DIV un Ko-val vagy az Ausma grupával összehangolta volna árait.

7 E határozatból az is kitűnik, hogy az MMD lietas ezzel egy időben, anélkül hogy arról a Pārtikas kompāniját tájékoztatta volna, a DIV un Ko és az Ausma grupa ajánlatának elkészítésére is megbízást fogadott el. Ennek keretében az MMD lietas egyik munkavállalója a Pārtikas kompānija ajánlatát használta fel referenciaként a másik két ajánlattevő ajánlatának kidolgozására. E munkavállaló többek között a Pārtikas kompānija ajánlatában szereplő árak alapján dolgozta ki a másik két ajánlatot, oly módon, hogy az Ausma grupa ajánlata közel 5%-kal alacsonyabb legyen, mint a Pārtikas kompānija ajánlata, a DIV un Ko ajánlata pedig 5%-kal alacsonyabb legyen az Ausma grupa ajánlatánál.

8 2011. október 21-i határozatában a versenytanács megállapította, hogy a három ajánlattevő vállalkozás megsértette a lett versenytörvény 11. cikke (1) bekezdésének 5. pontját azáltal, hogy együtt készítették el ajánlataikat azzal a céllal, hogy tényleges versenyt színleljenek. A versenytanács úgy ítélte meg, hogy ez az összehangolt magatartás torzította a versenyt, és bírságot szabott ki e vállalkozásokkal szemben.

9 A DIV un Ko, az Ausma grupa és a Pārtikas kompānija e határozat megsemmisítésére irányuló keresetet terjesztettek elő. 2013. július 3-i ítéletében az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság, Litvánia) megsemmisítette az említett határozatot, amennyiben az a jogsértést a Pārtikas kompānijának tudta be, azonban a másik két vállalkozásra vonatkozó részét illetően megerősítette e határozatot.

10 Bár az említett bíróság úgy találta, hogy a három ajánlattevő ajánlatában szereplő ár közötti számtani arány az összehangolt magatartást bizonyítja, megállapította, hogy – ezzel szemben – semmi nem igazolja azt, hogy a Pārtikas kompānija részt vett volna ebben a gyakorlatban.

11 A DIV un Ko és az Ausma grupa felülvizsgálat iránti kérelmet terjesztett az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság, Litvánia) elé az Administratīvā apgabaltiesa (regionális közigazgatási bíróság) ítéletének azon részével szemben, amely elutasította kereseteiket. A versenytanács felülvizsgálat iránti kérelmet nyújtott be ezen ítélet azon részével szemben, amely helyt adott a Pārtikas kompānija keresetének.

12 Ennek keretében a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az alapeljárásban részt vevő felek nem vitatják, hogy a vitatott összehangolt magatartás nem alkalmas arra, hogy hatással legyen a tagállamok közötti kereskedelemre. E bíróság ugyanakkor rámutat, hogy a versenytörvény a nemzeti versenyjog és az európai uniós versenyjog harmonizációja szükségességének figyelembevételével készült, és hogy az e törvény jogi alapjának megfelelő uniós jogi alapot többek között az EK 81. és EK 82. cikk (jelenleg EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikk) jelenti. Különösen az említett törvény 11. cikkének (1) bekezdését illetően, e rendelkezés lényegében az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében meghatározott jogi kerettel lényegében azonos jogi keretet hoz létre. Az említett 11. cikk (1) bekezdésének alkalmazása nem térhet el az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésének alkalmazásától.

13 Ugyanis, mivel kizárólag az Administratīvā apgabaltiesának (regionális közigazgatási bíróság) van hatásköre a tényeket vizsgálni, és e bíróság nem állapította meg, hogy a Pārtikas kompānija vezetői engedélyezték volna az MMD lietas tevékenységét, vagy arról tudomással bírtak volna, a kérdést előterjesztő bíróság arra keres választ, hogy az alapeljárás körülményei között betudható-e egy olyan vállalkozásnak, mint a Pārtikas kompānija, az említett 101. cikk (1) bekezdése szerinti összehangolt magatartásban való részvétel, egy olyan szolgáltató tevékenysége alapján, mint az MMD lietas, amely függetlenül nyújtott e vállalkozás számára szolgáltatásokat.

14 E bíróság többek között arra keres választ, hogy az 1983. június 7-i Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ítélet (100/80–103/80, EU:C:1983:158) 97. pontjában, valamint a 2013. február 7-i Slovenská sporiteľňa ítélet (C-68/12, EU:C:2013:71) 25. pontjában kifejtett megfontolások, melyek szerint az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése megsértésének a vállalkozásnak való betudása nem az e

jogsértéssel érintett vállalkozás tulajdonosainak vagy főbb vezetőinek a részvételét, vagy akár az erről való tudomását feltételezi, hanem egy olyan személynek a részvételét, aki jogosult a vállalkozás nevében eljárni, relevánsak-e az alapeljárás körülményei között.

15 Ilyen körülmények között az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából az alábbi kérdést terjesztette a Bíróság elé:

„Úgy kell-e értelmezni az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését, hogy annak megállapításához, hogy valamely vállalkozás versenykorlátozó megállapodásban vett részt, szükséges a vállalkozás valamely vezető tisztségviselője személyes magatartásának, illetve azon körülménynek a bizonyítása, hogy e tisztségviselő tudott a vállalkozás számára kiszervezett szolgáltatásokat nyújtó, ugyanakkor egy esetleges tiltott megállapodás más résztvevői számára tevékenységet végző személy magatartásáról, illetve jóváhagyta azt?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

A Bíróság hatásköréről

16 Az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság) az előzetes döntéshozatalra utaló határozatában megjegyzi, hogy az alapügyben szóban forgó összehangolt magatartás egy tisztán tagállamon belüli helyzetet érint, és nem hat ki a tagállamok közötti kereskedelemre. Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdése tehát nem alkalmazandó az alapeljárásra. Következésképpen meg kell vizsgálni, hogy a Bíróság rendelkezik-e hatáskörrel az e bíróság által előterjesztett kérdés megválaszolására.

17 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság már több alkalommal kimondta, hogy hatáskörrel rendelkezik az uniós jogi rendelkezésekre vonatkozó, előzetes döntéshozatal iránti kérelmekről való döntésre olyan helyzetekben, amikor az alapeljárás tárgyát képező tények nem tartoznak ugyan közvetlenül az uniós jog hatálya alá, ám az említett rendelkezéseket a nemzeti jog alkalmazandóvá teszi, amely jog a tisztán belső helyzetekre adott megoldásaira nézve az uniós jog által nyújtott megoldásokhoz igazodott. Ilyen esetben ugyanis a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében egyértelmű európai uniós érdek, hogy a jövőbeli eltérő értelmezések elkerülése érdekében egységesen értelmezzék az uniós jogból vett rendelkezéseket vagy fogalmakat, függetlenül attól, hogy milyen körülmények között alkalmazzák őket (lásd különösen: 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet, C-32/11, EU:C:2013:160, 20. pont; 2014. december 4-i FNV Kunsten Informatie en Media ítélet, C-413/13, EU:C:2014:2411, 18. pont; 2015. november 26-i Maxima Latvija ítélet, C-345/14, EU:C:2015:784, 12. pont).

18 A jelen esetben az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik egyfelől, hogy a lett jogalkotó akarata kifejezetten a nemzeti versenyjog uniós versenyjoggal való harmonizálására irányult, hiszen e jogalkotó úgy határozott, hogy a belső helyzetekben és az uniós jog által szabályozott helyzetekben azonos bánásmódot alkalmaz. Másfelől az Augstākā tiesa (legfelsőbb bíróság) rámutat, hogy a versenytörvény 11. cikkének (1) bekezdése lényegében az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdésében meghatározott jogi kerettel lényegében azonos jogi keretet hoz létre, valamint, hogy az említett 11. cikk (1) bekezdését ugyanúgy kell értelmezni, mint az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését.

19 E körülményekre figyelemmel a Bíróság hatáskörrel rendelkezik az előterjesztett kérdések megválaszolására.

Az ügy érdeméről

20 Kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy betudható egy vállalkozásnak az összehangolt magatartásban való részvétel egy olyan független szolgáltató tevékenysége alapján, amely e vállalkozás számára nyújtott szolgáltatásokat.

21 E tekintetben először is meg kell állapítani, hogy e kérdés nem a bizonyítékok mérlegelésének és a bizonyítás megkövetelt szintjének szabályaira irányul, melyek vonatkozó uniós szabályok hiányában főszabály szerint a tagállamok eljárási autonómiája alá tartoznak (lásd: 2016. január 21-i Eturas és társai ítélet, C-74/14, EU:C:2016:42, 29–37. pont), azonban a jogsértés tényállási elemeinek jelen kell lenniük ahhoz, hogy meg lehessen állapítani egy vállalkozás felelősségét adott összehangolt magatartásban.

22 Ezt követően emlékeztetni kell arra, hogy az uniós versenyjog összefüggésében a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, mint amely gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból ez az egység több természetes vagy jogi személyből áll (1984. július 12-i Hydrotherm Gerätebau ítélet, 170/83, EU:C:1984:271, 11. pont; 2009. szeptember 10-i Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 55. pont).

23 Mindamellett meg kell jegyezni először is, hogy az 1983. június 7-i Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ítéletet (100/80–103/80, EU:C:1983:158) és a 2013. február 7-i Slovenská sporiteľňa ítéletet (C-68/12, EU:C:2013:71) a Bíróság olyan ügyekben hozta, amelyekben a vállalkozások felelősségének kérdése a munkavállalóik tevékenysége alapján merült fel. Márpedig a munkavállaló az őt foglalkoztató vállalkozás érdekében és annak irányítása alatt látja el feladatait, ekképpen úgy tekintendő, mint aki betagozódik az e vállalkozás által alkotott gazdasági egységbe (lásd ebben az értelemben: 1999. szeptember 16-i Becu és társai ítélet, C-22/98, EU:C:1999:419, 26. pont).

24 Az uniós versenyjog megsértésének megállapításához egy munkavállaló esetleges versenyellenes tevékenysége tehát betudható a vállalkozásnak, melynek része, és e vállalkozás főszabály szerint felelős e tevékenykedésekért.

25 Ezzel szemben, amennyiben egy szolgáltató díjazás fejében egy adott piacon független módon szolgáltatást nyújt, a versenyellenes magatartások szankcionálására irányuló szabályok alkalmazásakor azon vállalkozásoktól elkülönült vállalkozásnak kell tekinteni, melyeknek szolgáltatást nyújt, és az ilyen szolgáltató tevékenysége nem tudható be e vállalkozások egyikének sem.

26 Egy vállalkozás és a munkavállalói közötti kapcsolat tehát főszabály szerint nem hasonlítható a vállalkozás és a számára szolgáltatásokat nyújtó szolgáltatók közötti kapcsolathoz, és ekképpen az 1983. június 7-i Musique Diffusion française és társai kontra Bizottság ítélet (100/80–103/80, EU:C:1983:158) 97. pontjában és a 2013. február 7-i Slovenská sporiteľňa ítélet (C-68/12, EU:C:2013:71) 25. pontjában kifejtett megfontolások nem alkalmazhatók ez utóbbi helyzetre.

27 Ugyanakkor nem zárható ki, hogy bizonyos körülmények között a függetlennek tűnő szolgáltató valójában a szolgáltatásait igénybe vevő vállalkozás irányítása vagy ellenőrzése alatt tevékenykedik. Ez a helyzet áll fent például akkor, ha egyáltalán nem vagy csak kevéssé rendelkezik önállósággal és rugalmassággal a megegyezés szerinti tevékenység elvégzésének módját illetően, és az állítólagos függetlensége egy munkaviszonyt rejt (lásd ebben az értelemben: 2014. december 4-i FNV Kunsten Informatie en Media ítélet, C-413/13, EU:C:2014:2411, 35. és 36. pont). Egyébiránt ilyen irányításra vagy ellenőrzésre lehet következtetni a szóban forgó szolgáltató és a szolgáltatásait igénybe vevő vállalkozás közötti sajátos – az anyavállalatok és leányvállalataik közötti kapcsolathoz hasonló – szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatok fennállásából (lásd ebben az értelemben: 2015. június 24-i Fresh Del Monte Produce kontra Bizottság és Bizottság kontra Fresh Del Monte Produce ítélet,

C-293/13 P és C-294/13 P, EU:C:2015:416, 75. és 76. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Ilyen körülmények között a szolgáltatásokat igénybe vevő vállalkozás felelősséggel tartozhat a szolgáltató esetleges tevékenységéért.

28 Másodsorban meg kell jegyezni, hogy még amennyiben az érintett szolgáltató valóban független is – aminek kérdését a nemzeti bíróság feladata az alapeljárás körülményeihez hasonló körülmények között vizsgálni –, az e szolgáltatót érintő összehangolt magatartás csupán bizonyos feltételek fennállása esetén tudható be a szolgáltatásokat igénybe vevő vállalkozásnak.

29 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság kimondta, hogy megállapítható adott vállalkozás felelőssége a versenyellenes célú megállapodások vagy összehangolt magatartás tekintetében, amennyiben saját magatartásával hozzá kívánt járulni a valamennyi résztvevő által követett közös célokhoz, és tudomása volt a más vállalkozások által ugyanezen célok elérése végett tervezett vagy ténylegesen megvalósított magatartásokról, illetve azt, hogy e magatartásokat észszerűen előre láthatta, és kész volt azok kockázatát elfogadni (lásd ebben az értelemben: 1999. július 8-i Bizottság kontra Anic Partecipazioni ítélet, C-49/92 P, EU:C:1999:356, 87. pont).

30 Ekképpen a szolgáltatásokat igénybe vevő vállalkozásnak betudható többek között a vitatott összehangolt magatartás, ha tudomása volt a versenytársai és a szolgáltató által követett versenyellenes célokról, és ezekhez saját magatartásával hozzá kívánt járulni. Míg e feltétel kétségtelenül fennáll, amennyiben e vállalkozásnak az volt a szándéka, hogy a szolgáltatóján keresztül érzékeny kereskedelmi információit megossza a versenytársaival, illetve amikor kifejezetten vagy hallgatólagosan jóváhagyta, hogy a szolgáltató megossza a versenytársakkal ezeket az érzékeny kereskedelmi információkat (lásd analógia útján: 2004. január 7-i Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet, C-204/00–205/00 P, C-211/00–213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P, EU:C:2004:6, 82–84. pont; 2016. január 21-i Eturas és társai ítélet, C-74/14, EU:C:2016:42, 28. pont), nem ez a helyzet, amennyiben e szolgáltató anélkül, hogy az említett, a szolgáltatásait igénybe vevő vállalkozást erről tájékoztatta volna, felhasználja az utóbbi érzékeny kereskedelmi információit arra, hogy az említett versenytársak ajánlatait kidolgozza.

31 A vitatott összehangolt magatartás akkor is betudható ugyanezen, a szolgáltatásokat igénybe vevő vállalkozásnak, ha észszerűen előre láthatta, hogy a szolgáltató, melynek szolgáltatásait igénybe veszi, megosztja majd a kereskedelmi információit a versenytársaival, és kész volt ennek kockázatát elfogadni.

32 A nemzeti bíróság feladata a bizonyítékok mérlegelésének és a bizonyítás megkövetelt szintjének nemzeti szabályai szerint megvizsgálni, hogy az alapeljárás körülményei között ezen feltételek valamelyike teljesült-e.

33 A fenti megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy főszabály szerint csak abban állapítható meg egy vállalkozás összehangolt magatartásért való felelőssége a számára szolgáltatásokat nyújtó független szolgáltató tevékenysége alapján, ha az alábbi feltételek közül valamelyik teljesül:

– a szolgáltató valójában az eljárás alá vont vállalkozás irányítása vagy ellenőrzése alatt tevékenykedett, vagy

– e vállalkozásnak tudomása volt a versenytársai és a szolgáltató által követett versenyellenes célokról, és azokhoz hozzá kívánt saját magatartásával is járulni, vagy ha

– az említett vállalkozás észszerűen előre láthatta a versenytársainak és a szolgáltatónak a versenyellenes tevékenységét, és kész volt ennek kockázatát elfogadni.

A költségekről

34 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (negyedik tanács) a következőképpen határozott:

Az EUMSZ 101. cikk (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy főszabály szerint csak abban az esetben állapítható meg egy vállalkozás összehangolt magatartásért való felelőssége a számára szolgáltatásokat nyújtó független szolgáltató tevékenysége alapján, ha az alábbi feltételek közül valamelyik teljesül:

– **a szolgáltató valójában az eljárás alá vont vállalkozás irányítása vagy ellenőrzése alatt tevékenykedett, vagy**

– **e vállalkozásnak tudomása volt a versenytársai és a szolgáltató által követett versenyellenes célokról, és azokhoz hozzá kívánt saját magatartásával is járulni, vagy ha**

– **az említett vállalkozás észszerűen előre láthatta a versenytársainak és a szolgáltatónak a versenyellenes tevékenységét, és kész volt ennek kockázatát elfogadni.**

Aláírások